

SAĞLIK ALANINDA EĞİTİM GÖREN VE İŞARET DİLİ DERSİ ALAN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE VERİLEN EĞİTİMİN, İŞİTME ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK TUTUMLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE EFFECT OF EDUCATION GIVEN TO UNIVERSITY STUDENTS STUDYING IN THE FIELD OF HEALTH AND TAKING SIGN LANGUAGE COURSES ON THEIR ATTITUDES TOWARDS HEARING-IMPAIRED INDIVIDUALS

Nurten ALAN ¹, Özlem UĞUR ¹

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, İzmir, Türkiye

ÖZET

Amaç: Bu çalışma, 2022-2023 Güz Yarıyılı işaret dili dersi alan (n=30), sağlık alanında eğitim alan öğrencilerin, işitme engelli bireylere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla planlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Hemşirelik Fakültesi'nde İşaret Dili seçmeli dersi alan öğrenciler ile ön test son test tek gruplu yarı deneysel yapılmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için etik kurul ve kurum izni alınmıştır. Veriler Bireysel Tanıtım Formu ve Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği ve Duygusal Öz-Yeterlik Ölçeği ile toplanmıştır.

Bulgular: Katılımcıların %90'ı 20-22 yaş aralığında, %67'si kadın, %93'ü meslekten memnun, çok memnun, %30'unun engelli yakını bulunmaktadır. Öğrencilerin eğitim sonrası Duygusal Öz-yeterlik Ölçeği ve Engellilere Yönelik Çok Boyutlu Tutum Ölçeği toplam puan ortalamaları eğitim öncesine göre iyi düzeyde (Duygusal Öz-Yeterlik Ölçeği =109.46, Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği= 88.03) ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Duygusal Öz-Yeterlik Ölçeği p= 0.009, Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği p= 0.001)

Sonuç: İşaret dili dersinin, öğrencilerde engellilere yönelik olumlu tutumu ve duygusal öz yeterliği arttırdığı düşünülmektedir. Ülkemizde üniversitelerde işaret dili kullanımı ile ilgili akademik ve sosyal katılımı teşvik eden uygulamalarla, bilgi, beceri ve yetkinlik anlamında sağlık eğitimi alan öğrencilerin farkındalığını artırıcı düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: İşaret Dili, İşitme Engelli Kişiler, Sağlık Meslek Öğrencileri, Tutum.

ABSTRACT

Objective: This study was planned to determine the attitudes of the health students (n=30), who take sign language courses in the 2022-2023 Fall Semester, towards hearing-impaired individuals.

Materials and Methods: taking the Sign Language elective course at the Faculty of Nursing. Ethics committee and institution permission was obtained for the study. Data were collected using the Personal Introduction Form, the Attitude Scale Towards the Disabled, and the Emotional Self-Efficacy Scale.

Results: 90% of the participants are in the 20-22 age range, 67% are women, 93% are satisfied with their profession, very satisfied, and 30% have relatives with disabilities. Emotional Self-Efficacy Scale and Multidimensional Attitude towards Disabled Scale mean scores of the students after the education were at a better level than before the education (Emotional Self-Efficacy Scale=109.46, Disabled Attitude Scale=88.03) and statistically significant (Emotional Self-Efficacy Scale p= 0.009, Attitudes towards the Disabled Scale p= 0.001).

Conclusion: It is thought that sign language course increases positive attitudes and emotional self-efficacy in students towards disabled people. In our country, it is recommended to make arrangements to increase the awareness of students receiving health education in terms of knowledge, skills and competence, with practices that encourage academic and social participation in the use of sign language in universities.

Keywords: Attitudes, Health Occupations Students. Sign Language, Persons With Hearing Impairments.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Nurten ALAN, Dr. Öğr. Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, İzmir, Türkiye. *E-mail:* nurten.alan@deu.edu.tr

Bu makaleye atıf yapmak için / Cite this article: Alan, N., & Uğur, Ö. (2024). Sağlık Alanında Eğitim Gören ve İşaret Dili Dersi Alan Üniversite Öğrencilerinde Verilen Eğitimin, İşitme Engelli Bireylere Yönelik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Gevher Nesibe Journal of Medical & Health Sciences*, 9(4), 451-458. <http://doi.org/10.5281/zenodo.14234569>

GİRİŞ

Engelli bireyler, engel durumunun işlevsizliği dışında, sosyal anlamda diğerlerinden farklı değildir. Engelli bireylerin sosyal sistem içinde göz ardı edilmeleri çözülmesi gereken bir sorundur ve toplumun yapısı, bireylerin engellilere karşı tutumlarını etkiler. Engelli bireyler, sağlık hizmeti ve bakımına en fazla ihtiyaç duyan gruplar arasında olmakla birlikte engeli olmayanlara göre daha fazla zorluk yaşamaktadırlar. Engelli bireylerin %77'si, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesine yönelik beklentilerinin olduğunu bildirmişlerdir (Topaloğlu ören ve ark., 2021). Sağlık hizmeti ve bakımına erişimi ile ilgili yaşadıkları sorunlar; bağımsız hareket edememe, kısıtlılık, iletişim eksikliğine bağlı yanlış ilaç kullanımı, ulaşım, kaynakların yetersizliği, eğitim seviyesinin düşük olması, yoksulluk, sağlık profesyonellerinin olumsuz tutum ve davranışları, sağlık hizmetlerinin maliyeti, yeterli hizmet ve bakımı alamama ve sağlık hizmetini kullanamama durumudur. Bu nedenlerle engelli bireyler, sağlık sorunlarını erteleyebilir, göz ardı edebilir veya önemsemeyebilir. Yaşanılan sorunlar engelli bireylerin, fizyolojik ve psikolojik problemlerinin artmasına, beden imajı, benlik saygısı ile ilgili olumsuz değişimleri daha fazla yaşamalarına, ikincil ve üçüncül sağlık sorunlarının ortaya çıkması sonucunda sağlık hizmeti ve bakımına daha fazla ihtiyaç duymalarına neden olabilmektedir. Bu nedenle sağlık profesyonellerinin, engelli bireylere uygun bakım ve girişimleri yapması sorumlulukları arasındadır (Alsancak, 2017; Altıntaş, 2020; Apaydın ve Barış, 2021; Haksız ve Nuri, 2023; Kördeve, 2017; Özata ve Karip, 2017; Topaloğlu Ören ve ark., 2021).

Engelli bireylerin sağlık profesyonelleri ile yaşadıkları sorunlar; sağlık çalışanlarının engelli bireylere yönelik olumsuz tutumları, önyargıları, nasıl bakım vereceğini bilmeme, bakımı engel türüne ve düzeyine göre uyarlayamama, bütüncül bakımı sağlayamama, bilgiyi anlaşılır aktaramama, sağlık profesyonellerinin sayısındaki yetersizlikler ve deneyim yetersizliğidir (Altıntaş, 2020; Apaydın ve Barış, 2021; Haksız ve Nuri, 2023; Topaloğlu Ören ve ark. 2021). Engelli bireylerin toplumsal hayat içinde yer alabilmeleri ve onlara yönelik tutumların olumlu şekilde değiştirilmesi için iletişim, paylaşım ve etkileşim içinde olmak çok önemlidir. Bu değişimin gerçekleşebileceği yerlerden biri üniversitelerdir (Piştav Akmeşe ve Kayhan, 2020; Altunhan ve ark., 2021; Çakırer Çalbayram ve ark., 2018; Gilmore et al., 2019; Raičević Bajić et al., 2021). Üniversitelerin sağlıkla ilgili bölümlerinde işaret dilinin öğretilmesi, işitme engelli bireylerle daha rahat iletişim kurabilmek, onları anlayabilmek, daha olumlu tutum geliştirebilmek ve işitme engelli bireylerin topluma katılmaları açısından önemlidir.

Hastaneye gittiklerinde sorunlarını işaret dili ile anlatan işitme engelliler, karşılarında kendilerini anlamayan doktor, hemşire veya sağlık personeli gördüklerinde, hastalığın oluşturduğu stres ve üzüntü ile duygusal olarak çöküntü ile çaresizlik hissedebilirler. Bu durum, bir sonraki sağlık sorunu yaşadıklarında sağlık kuruluşlarına başvurmalarını ve sağlık sorunlarının çözümünü engelleyebilir (Alsancak, 2017; Apaydın ve Barış, 2021; Haksız ve Nuri, 2023). İşitme engellilere hayatlarını kolaylaştıracak öneriler sorulduğunda, neredeyse tamamı işaret dilinin öğrenilmesi cevabını vermişlerdir (Yılmaz ve Kahraman, 2017).

İşitme engelli bireylere yönelik tutumu inceleyen çalışmalar yetersizdir (Akyıldız, 2017; Aykutlu, 2019). İşaret dili dersini seçen öğrencilerin, işitme engelli bireylere karşı tutumunu öğrenmek ve öğretim dönemi boyunca olumlu yönde geliştirmek öğretim elemanlarının üzerinde durması gereken konudur. Hemşirelik müfredat programlarında seçmeli ders olarak yürütülen işaret dili dersi, aynı zamanda sağlık alanında eğitim alan öğrencilerinin farkındalığını arttırmak için yer almaktadır. Çalışmamız, işaret dili dersi alan sağlık alanında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin işitme engelli bireylere yönelik eğitim öncesi ve sonrası tutumlarının değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır.

H₁: İşaret Dili Dersi, öğrencilerin engeli olan bireylere yönelik tutumlarını etkiler

H₂: İşaret Dili Dersi, öğrencilerin duygusal öz-yeterlik düzeyini etkiler.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma, tek gruplu ön test son-test yarı-deneysel metodolojik bir çalışmadır. Bir üniversitenin sağlık alanında eğitim gören ve 2022-2023 Güz Yarıyılı İşaret Dili Dersi alan öğrencilerine uygulanmıştır. Çalışmanın evreni derse kayıtlı 33 öğrenciden oluşmaktadır. Devamsızlık durumu bulunan ve çalışmaya katılmayı kabul etmeyen üç öğrenci kapsam dışı bırakılmıştır. Örneklem grubu 30 öğrenciden oluşmaktadır. Uygulama öncesinde öğrencilere çalışma hakkında bilgi verildikten sonra sözel ve yazılı onam alınmıştır. Ders dönemi başında, araştırmacılar tarafından oluşturulan sosyo-demografik özellikleri içeren Kişisel Bilgi Formu, Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği (EYTÖ) ve Duygusal Öz-Yeterlik Ölçeği (DÖYÖ) uygulanmıştır. Hemşirelik Fakültesi'nde İşaret Dili seçmeli dersi alan

öğrencilerine 14 hafta boyunca teorik derslerde işaret dili eğitimi; video, sözel sunum ve uygulama yöntemi ile verilmiştir. Dönem sonunda öğrenciler tekrar EYTÖ ile DÖYÖ'ni doldurmuşlardır.

Kişisel Bilgi Formu

Literatür doğrultusunda konuya ilişkin araştırmacılar tarafından hazırlanan, katılımcıların demografik ve bireysel özelliklerini tanılamaya yönelik formdur (Çakırer Çalbayram ve ark., 2018; Gökçe ve ark., 2016; Piştav Akmeşe ve Kayhan, 2016).

Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği (EYTÖ)

İlk olarak Findler ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilmiş, Yelpaze ve Türküm (2018) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Duygu (14 madde), Düşünce (9 madde) ve Davranış (8 madde) olarak üç alt boyut ve 31 maddeden oluşmaktadır. 5'li Likert olarak değerlendirme yapılmaktadır (1= kesinlikle katılmıyorum- 5= kesinlikle katılıyorum). Her alt ölçek ve toplam ölçek puanı için puan almak mümkündür. Puan toplanmadan önce olumsuz ifade edilen maddeler ters çevrilmelidir. Ölçekten alınabilecek puan 31 ile 155 arasında değişmektedir. Yüksek puan engelli bireylere yönelik daha olumlu tutumları temsil eder. Ölçek toplam Cronbach Alfa değeri 0.90'dır. Alt boyut Cronbach Alfa değerleri; Duygu alt boyutu 0.88, Düşünce alt boyutu 0.89 ve Davranış alt boyutları 0.84 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada elde edilen Cronbach Alfa değeri ön test için; Duygu alt boyutu 0.67, Düşünce 0.69 ve Davranış alt boyutu için Cronbach Alfa değeri 0.65'dir. Son test için; Duygu alt boyutu 0.69, Düşünce alt boyutu 0.69 ve Davranış alt boyutu için Cronbach Alfa değerleri 0.71 olarak bulunmuştur ve oldukça güvenilirdir.

Duygusal Öz-Yeterlik Ölçeği (DÖYÖ)

İlk olarak Kirk ve arkadaşları (2008), tarafından geliştirilmiş ve Totan, İkiz ve Karaca (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Beşli likert (1=Hiç değil-5=Çok) olarak uyarlanan Ölçek, 32 maddeden oluşmakta ve Duyguları Düzenleme (1., 2., 8., 12., 16., 20., 24., 28., 32. madde), Duyguları düşünceye destekleyici olarak kullanma (3., 6., 10., 14., 18., 22., 26., 30. madde), Duyguları anlama (4., 7., 11., 15., 19., 23., 27., 31. madde) ile Duyguları algılama (5., 9., 13., 17., 21., 25., 29. madde) boyutları olmak üzere dört alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin toplamına ait Cronbach alfa katsayısı 0.93'dür. Alt boyut Cronbach Alfa değerleri; Duyguları düzenleme boyutu için 0.70, Duyguların destekleyici etkisi boyutu için 0.80, Duyguları anlama boyutu için 0.83 ve Duyguları algılama boyutu için 0.77 olarak bildirilmiş ve alt boyutlar bağımsız değerlendirilebilmektedir. Bu çalışmada elde edilen Cronbach Alfa değeri ön test için; Duyguları Düzenleme alt boyutu 0.66, Duyguları düşünceye destekleyici olarak kullanma 0.68, Duyguları anlama 0.67 ve Duyguları algılama alt boyutu için Cronbach Alfa değeri 0.67 olarak bulunmuştur. Son test için; Duyguları Düzenleme alt boyutu 0.67, Duyguları düşünceye destekleyici olarak kullanma 0.67, Duyguları anlama 0.67 ve Duyguları algılama alt boyutu için Cronbach Alfa değeri 0.68 olarak bulunmuştur ve oldukça güvenilirdir. Ölçekten alınabilecek puan 32 ile 160 arasında değişmektedir. Ölçekteki maddelerinin tümünün toplamıyla Duygusal Öz-yeterlik düzeyine ulaşılmaktadır. Toplam puandan alınan yüksek puanlar cevaplayanın üst düzeyde Duygusal Öz-yeterlik algısına sahip olduğuna işaret ederken düşük puanlar ise yetersiz ya da sınırlı Duygusal Öz-yeterlik algısına işaret etmektedir. Çalışma öncesinde her iki ölçek sahibinden izin alınmıştır.

Bağımsız değişken; İşaret Dili Dersi eğitimi, öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri
Bağımlı değişken; EYTÖ ve DÖYÖ puanlarıdır.

Etik Düzenlemeler

Çalışmaya başlamadan önce DEÜ Hemşirelik Fakültesi Dekanlığı'ndan kurum izni (E-51688696-799-278052) ve DEÜ Girişimsel Olmayan Etik Kurulundan 29.06.2023 tarih ve 7297-GOA sayı ile etik kurul onayı alınmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden, Helsinki Deklerasyonu Prensipleri'ne uygun olarak çalışma ile ilgili bilgilendirildikten sonra yazılı ve sözlü onamları alınmıştır.

Verilerin Analizi

Katılımcıların sosyo-demografik verilerinin değerlendirilmesinde sayı-yüzde dağılımı, Ölçek alt boyutlarının analizinde t testi, X Ort., Standart Deviasyon, Min-max, Cronbach Alpha değerleri

incelenmiştir. Korelasyon analizi ile ölçeklerin birbiriyle olan ilişkisine bakılmıştır. İstatistiksel önemlilik düzeyi $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Özellikler		n	%
Yaş	20-22 yaş	27	90.00
	23-25 yaş	3	10.00
Cinsiyet	Kadın	20	66.7
	Erkek	10	33.3
Aile yapısı	Çekirdek aile	22	73.3
	Geniş aile	7	23.3
	Tek ebeveynli aile	1	3.4
Oturduğu yerleşim birimi	Köy	4	13.3
	İlçe	12	40.0
	İl	14	46.7
Gelir Durumu	Gelir giderden fazla	12	40.0
	Gelir gidere eşit	16	53.3
	Gelir giderden az	2	6.7
Mesleği isteyerek seçme	Evet	19	63.3
	Hayır	11	36.7
Meslekten memnuniyet düzeyi	0-49	2	6.7
	50-74	18	60.0
	75-100	10	33.3
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar değil	2	6.7
	İlkokul	14	46.7
	Ortaokul	7	23.3
	Lise	6	20.0
	Yüksekokul ve üstü	1	3.3
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar değil	8	26.7
	İlkokul	15	50.0
	Ortaokul	3	10.0
	Lise	2	6.7
	Yüksekokul ve üstü	2	6.7
Engeli bulunma durumu	Evet	0	0.0
	Hayır	30	100.0
Engelli yakını bulunma durumu	Evet	9	30.3
	Hayır	21	70.0
Toplam		30	100

Katılımcıların %90'ı 20-22 yaş aralığında, %66.7'si kadın, %66.3'ü mesleği isteyerek seçmiş, memnuniyet düzeyleri iyi (%60) ve çok iyi (%33.3) düzeydedir (Tablo 1).

Tablo 2. Eğitim Öncesi ve Sonrası Duygusal Öz-yeterlik ve Engellilere Yönelik Çok Boyutlu Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları ile Eğitim Öncesi ve Sonrası Analizi

Ölçekler	ÖN TEST		SON TEST		t, p
	Min-Max	$\bar{X} \pm SD$	Min-Max	$\bar{X} \pm SD$	
Duyguları Düzenleme	16-37	27.83±4.47	21-37	30.40±4.53	t=2.227 p= 0.034
Duyguları Düşünceye Destekleyici Olarak Kullanma	17-30	24.70±3.59	22-33	27.90±3.45	t=3.482 p= 0.002
Duyguları Anlama	17-32	24.80±3.74	21-34	27.46±3.83	t=2.653 p= 0.013
Duyguları Algılama	15-35	22.90±4.07	18-28	23.70±2.84	t= 0.971 p= 0.340

	Toplam	65-127	100.23±13.14	86-131	109.46±13.50	t=2.820 p= 0.009
Engellilere Yönelik Çok Boyutlu Tutum	Duygu	19-43	30.60±7.60	25-48	36.40±6.78	t=3.171 p= 0.004
	Düşünce	12-35	25.43±6.25	21-45	32.16±7.06	t=4.437 p< 0.001
	Davranış	11-21	17.00±3.19	14-28	19.46±3.72	t=2.712 p= 0.011
	Toplam	54-98	78.40±11.43	70-110	88.03±9.98	t=3.646 p= 0.001

Duygusal Öz-yeterlik ve Engellilere Yönelik Çok Boyutlu Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları ve analizinde; eğitim sonrasında, puan ortalamaları daha yüksek ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Her iki ölçek puan ortalamalarının yüksek olması, engellilere yönelik tutumlarının daha olumlu ve üst düzeyde duygusal öz-yeterlik algısına sahip olduklarını göstermektedir (Tablo 2).

Tablo 3. Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği ile Duygusal Öz-Yeterlik Ölçeği Puanlarının Korelasyon Analizi

		Duygusal Öz-Yeterlik Ölçeği Ön-test			
		Duygu	Düşünce	Davranış	
Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği Ön-test	Duyguları Düzenleme	0.102 0.591	r=0.463* p=0.010	-0.068 0.723	
	Duyguları Düşünceye Destekleyici Olarak Kullanma	188 319	336 069	-0.111 559	
	Duyguları Anlama	r=0.383* p=0.037	223 236	-0.104 585	
	Duyguları Algılama	0.088 645	0.259 167	-0.143 450	
			Duygusal Öz-Yeterlik Ölçeği Son-test		
			Duygu	Düşünce	Davranış
Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği Son-test	Duyguları Düzenleme	-0.073 0.702	0.337 0.068	-0.358 0.052	
	Duyguları Düşünceye Destekleyici Olarak Kullanma	0.036 852	287 0.124	-0.253 177	
	Duyguları Anlama	-0.082 0.667	0.318 0.087	r=-0.477** p=0.008	
	Duyguları Algılama	-0.104 0.583	-0.035 0.854	r=-0.396* p=0.030	

Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)*

Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)**

Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği ile Duygusal Öz-Yeterlik Ölçeği puanlarının eğitim öncesindeki korelasyon analizine bakıldığında; Duyguları Düzenleme ile Düşünce, Duyguları anlama ile Duygu alt boyutlarında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Eğitim sonrasında ise, Davranış alt boyutunda maddeler ters kodlandıktan sonra puanlandırıldığı için Duyguları Anlama ile Davranış ve Duyguları Algılama ile Davranış alt boyutlarında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür (Tablo 3).

TARTIŞMA

Öğrencilerin demografik verileri Tablo 1'de verilmiştir. Katılımcıların hemen hepsi 20-22 yaş aralığında, üçte ikisi kadın ve mesleği isteyerek seçmiş, memnuniyet düzeyleri iyi düzeydedir. Çoğu insan, engelli bir bireyle karşılaştığında, engelli yaşamını bilmediği için endişe ve tehdit altında hissedebilir (Yelpaze ve Türküm, 2018). Engellilere yönelik olumsuz sosyal tutumlar, onları anlayamama, belirsizlik korkusu veya sosyal öğrenme yoluyla diğer insanlardan etkilenme sonucu olabilir. Engelli olma sadece bireysel değil aynı zamanda toplumu da ilgilendiren bir konudur. Çünkü engelliliğe bağlı problemlerin çözümü için engelli birey ile toplum arasındaki iletişim belirleyici bir unsurdur (Yılmaz ve Kahraman, 2023). Sağlık çalışanları tutum ve davranışlarıyla engelli bireyin toplumsallaşmasına destek sağlayabilir (Akça ve ark., 2024; Akbaş ve ark., 2024). İşaret dili dersini

seçen öğrenciler, işaret dilini öğrenirken engelli bireye ait özelliklerin farkına varabilir ve eğitimle tutumları olumlu yönde değişebilir (Çakırer Çalbayram ve ark., 2018; Lee and Pott, 2018; Ünal ve Yıldız, 2017). Sarıkaya ve Börekçi'nin (2016) işitme engelli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerle yaptıkları çalışmada, öğretmenler tüm bölümlere işaret dili dersinin zorunlu ders olarak konulmasının çözüme katkı sağlayacağını bildirmişlerdir (Sarıkaya ve Börekçi, 2016). Malak Akgün'ün yaptığı çalışmada (2021), işaret dili eğitimi almış öğrencilerin engellilere yönelik daha çok olumlu tutumlar sergilediklerini saptamıştır (Malak Akgün, 2021). Başka bir çalışmada, işitme engelli bireylere bakım vermektен kaçınan hemşirelerin, kaçınmayanlara göre işitme engellilerin bakımına yönelik öz yeterlilik düzeylerinin anlamlı olarak düşük olduğu belirtilmiştir (Velonaki ve ark., 2015). Çalışmamızda katılımcıların eğitim sonrasında, öncesine göre Duygusal Öz-yeterlik ve Engellilere Yönelik Çok Boyutlu Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları daha yüksek bulunmuştur (Tablo 2).

Üniversitelerin engelli ve engelsiz insanlar arasındaki iletişimi teşvik eden bir role sahip olduğu göz ardı edilemez (Polo Sánchez et al., 2021). Üniversite öğrencilerinin gelecekteki mesleki uygulamalarında eğitim ile olumlu tutumların oluşturulması arasında doğrudan ve önemli bir ilişki bulunmaktadır (Roca-Hurtuna et al., 2021). Böylece engelli bireylerin çevre ile iletişime geçebilmeleri ve toplumun bir parçası olarak yaşamın içinde yer almaları mümkün olabilir (Akyıldız, 2017; Bilgiç ve ark., 2021; Lee and Pott, 2018; Piştav Akmeşe ve Kayhan, 2016). Sağlık alanında eğitim alan öğrenciler için işaret dili, işitme engeli olan bireyin sağlık sorununu tanılama ve tedavi süreçlerinde yardımcı olmada belirleyici olabilir. Sağlık personelinin olumsuz tutumları, engelli bireylere sınırlı hizmet sunulmasına veya hizmetlerin kalitesinin yeterli olmamasına neden olabilir (Roca-Hurtuna et al., 2021; Lee and Pott, 2018; Malak Akgün, 2021; Akbaş ve ark., 2024). Çalışmamızda, EYTÖ ile DÖYÖ puanlarının eğitim öncesi ve sonrası analizinde, Eğitim öncesi ve sonrası Duyguları Algılama alt boyutu dışında tüm alt gruplarda istatistiksel olarak anlamlı derecede fark bulunmuştur (Tablo 2).

Eğitim öncesinde Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği ile Duygusal Öz-Yeterlik Ölçeği korelasyon analizine bakıldığında; Duyguları Düzenleme ile Düşünce, Duyguları anlama ile Duygu alt boyutlarında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Tablo 3). Bu sonuca göre öğrencilerin, pozitif tutum açısından duyarlı olduğunu düşündürebilir. Sağlık çalışanlarının toplumun her kesiminden bireylerle etkileşim içinde bulunmaları, tutumlarını olumlu etkileyebilir (Akça ve ark., 2024). Aynı şekilde öğrencilerin klinik alanda engelli bireylere bakım vermeleri tutumlarını olumlu etkilemiş olabilir. Ayrıca katılımcıların büyük çoğunluğunun mesleği isteyerek seçmeleri ve kadın olmaları olumlu tutuma yatkın olduklarını düşündürebilir. Şimşek ve arkadaşlarının (2020) yaptıkları çalışmada, kadınların erkeklere göre yetersizlikten etkilenmiş kişilere yönelik tutumları daha olumlu bulunmuştur. Kadınların daha olumlu tutumlara sahip olması, merhametli, şefkatli, duygusal ve daha duyarlı olma gibi cinsiyet özellikleriyle açıklanabilir (Şimşek ve ark., 2020). Bu sonucun aksine, Çelik ve arkadaşları (2017), hemşirelerin yaş ve cinsiyeti ile işitme engelli bireye karşı tutumlarında anlamlı bir ilişki olmadığını bildirmişlerdir.

Eğitim alan hemşirelik öğrencilerinde engelli bireylere yönelik empatinin ve tutumlarının olumlu yönde değiştiği bildirilmektedir (Çelik ve ark., 2017; Malak Akgün, 2021). Çalışmamızda, eğitim sonrasında, Duyguları Anlama ile Davranış ve Duyguları Algılama ile Davranış alt boyutlarında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür (Tablo 3). Bu sonuca göre, işaret dili dersi alan öğrencilerin duyguları anlama ve algılamalarının davranışlarını olumlu yönde etkilediği ve işitme engelli bireylere yönelik farkındalıklarını arttırdığı şeklinde açıklanabilir. Engelli bireyleri iyi tanıyan, sorunlarına duyarlı, yasal haklarını bilen, koruyan ve güvenlik altına alan, hakkını aramada çaresiz kaldığı durumlarda yol gösterici olan, fiziksel ve psiko-sosyal açıdan güvenli bir çevre oluşturan, bütüncül bakım sağlayarak yeterli zamanı ayıran tüm sağlık profesyonelleri engelli bireylerin bağımsız olarak sağlık hizmeti ve bakıma erişim sağlamasına katkı sağlayacaktır (Topaloğlu Ören ve ark., 2021).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamızda işaret dili dersi aracılığı ile öğrencilerinin farkındalığının arttığı düşünülmektedir. Üniversitelerde işitme engelli bireyleri topluma kazandırmak için tüm bölümlerde işaret dili eğitiminin verilmesi, klinik alanlarda işaret dilini bilen sağlık çalışanlarının istihdam edilmesi, işitme engeli olan bireylerin özelliklerine uygun çevre düzenlemelerinin yapılması önerilebilir. Ülkemizde üniversitelerde işaret dili kullanımı ile ilgili akademik ve sosyal katılımı teşvik eden uygulamalarla, bilgi, beceri ve yetkinlik anlamında sağlık eğitimi alan öğrencilerin farkındalığını artırıcı düzenlemelerin yapılması,

İşitme engelli bireylerle üniversite iş birliği çerçevesinde ortak proje ve faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, sosyal medya ve kamu spotları aracılığı ile bilgilendirici videoların paylaşılması önerilebilir.

Çıkar Çatışması

Bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkıları

Çalışmanın Tasarlanması: NA, ÖU; Veri Toplanması: NA, ÖU; Veri Analizi: NA, ÖU; Makalenin Yazımı: NA, ÖU; Makale Gönderimi ve Revizyonu: NA, ÖU.

Finans Desteği

Çalışmanın yürütülmesinde herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

KAYNAKLAR

- Akbaş, M., Yılmaz Fındık, F., Dursun, R. (2024). Öğrenci ebelerin ve hemşirelerin engelli bireylere yönelik algılarının ve algılarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi: tanımlayıcı bir çalışma. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 11(3), 81-90.
- Akça, N., Şahin, H., Çakmak, A. (2024). Sağlık alanında çalışanların engellilere yönelik tutumları. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 10(42), 36-48. Doi: 10.5281/zenodo.11568913
- Akyıldız, S. (2017). Öğretmen adaylarının engelli bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 39, 141-175. Issn: 2148-9424
- Alsancak, F. (2017). İşitme engelli bireylerin çeşitli kamu alanlarında yaşadıkları sorunlar. *Social Sciences Studies Journal*, 3(12), 1966-1981.
- Altıntaş, Ö. (2020). İşitme engelli kadın olmak. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(73), 1120-1128.
- Altunhan, A., Bayer, R., Açak, M.Z. (2021). Mardin Artuklu Üniversitesi öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının incelenmesi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 61-70.
- Apaydın, R., Barış, İ. (2021). Toplumda engelli bireylere yönelik tutumun sağlık çalışanları bağlamında değerlendirilmesi. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 21 (1), 22-39.
- Aykutlu, H. (2019). Öğretmen adaylarının Türk İşaret Dili'ne ve dersine yönelik görüşleri. *Engelli Çalışmaları Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Danışman; Doç. Dr. İbrahim Coşkun. T.C. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.*
- Bilgiç, H.C., Aslan, C., Özdemir, Kılıç, M., Kan, A. (2021). Developing an Attitude Scale for Turkish Sign Language (TSL-AS). *Participatory Educational Research (PER)*, 8(1), 200-218. Doi: 10.17275/per.21.11.8.1
- Çakırer Çalbayram, N., Nazlı Aker, M., Akkuş, B., Durmuş, F.K., Tutar, S. (2018). Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin engellilere yönelik tutumları. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 30-40.
- Çelik, F., Terkeş, N., Uslular, E., Şahin, Ö., Savaş, L., Karateke, A., ...Kahraman, H. (2017). Hemşirelerin işitme engelli bireylere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Anadolu Hem Sağlık Bilimleri Dergisi*, 20(4), 244-253.
- Gilmore, M., Sturgeon, A., Thomson, C., Bell, D., Ryan, S., Bailey, J., ... Woodside, V. (2019). Changing medical students' attitudes to and knowledge of deafness: a mixed methods study. *BMC Medical Education*, 19:227, 1-7. Doi: 10.1186/s12909-019-1666-z
- Gökçe, A., Güneş, G., Çelik Seyitoğlu, D. (2016). The attitudes and behaviors of the medical faculty students of Inonu University towards the disabled. *Medicine Science*, 5(2), 351-62. Doi: 10.5455/medscience.2015.04.8381
- Haksız, M., Nuri, C. (2023). İşitme yetersizliği olan bireylerin toplumsal alanda yaşadıkları iletişim sorunları: KKTC örneği. *Turkish Special Education Journal: International (TSPED)*, 13(1), 1-15.
- Kördeve, M.K., (2017). Engelli bireylerin sağlık hizmeti alımında karşılaştıkları problemler. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 3(2), 14-24.
- Lee, C., Pott, S.A. (2018) University students' attitudes towards deaf people: educational implications for the future. *Deafness & Education International*, 20(2), 80-99. Doi: 10.1080/14643154.2018.1438777
- Malak Akgün, B. (2021). İşaret dili eğitimi almış ve almamış üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının ve uyum düzeylerinin değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(41), 1247-1272. Doi: 10.21550/sosbilder.900971
- Özata, M., Karip, S. (2017). Engelli bireylerin sağlık hizmetleri kullanımında yaşadıkları sorunlar: Konya Örneği. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 20(4), 409-427.
- Piştav Akmeşe, P., Kayhan, N. (2016). İşaret dili dersine katılan öğretmen adaylarının görüşlerine göre Türk İşaret Dili eğitiminin incelenmesi. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)*, 1-39. Doi: 10.17569/tojqi.280054

- Piştav Akmeşe, P., ve Kayhan, N. (2020). İşaret dili dersini alan türkçe öğretmen adaylarının görüşlerine göre işaret dili öğretimi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 10(1), 17-35.
- Polo Sánchez, M. T., Chacón-López, H., Caurcel Cara, M. J., Valenzuela Zambrano, B. (2021). Attitudes towards persons with disabilities by educational science students: importance of contact, its frequency and the type of disability. International Journal of Disability, Development and Education, 1-10. Doi: 10.1080/1034912X.2020.1716960
- Raičević Bajić, D., Nikolić, G., Gordić, M., Van Herreweghe, M. (2021). Language attitudes towards Serbian Sign Language and experiences with deaf education in Serbia. DiGeSt Journal of Diversity and Gender Studies, 8(1), 1-16. Online ISSN: 2593-0281
- Roca-Hurtuna, M., Martínez-Rico, G., Sanz, R., Alguacil, M. (2021). Attitudes and work expectations of university students towards disability: implementation of a training programme. International Journal of Instruction, 14(2), 1-10. Doi:10.29333/iji.2021.1421a
- Sarıkaya B, Börekçi M. (2016). İşitme engelli öğrencilerin eğitiminde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri: Erzurum İli örneği. Ev Akademi Dergisi, 20(66), 177-193.
- Şimşek, Ç., Çavdar, S., Temiz, E., Gündüz, B., Yılmaz Yalçınkaya E. (2020). The attitude of healthcare professionals towards disabled individuals. Jaren, 6(3), 545-53. Doi:10.5222/jaren.2020.82435
- Topaloğlu Ören, E.D., Dereli, F., Yıldırım Sarı, H. (2021). Engelli bireylerin sağlık hizmetine ve bakıma erişimi ile ilgili yaşadıkları sorunlar. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 6(3), 185-192.
- Totan, T., İkiz, E., Karaca, R. (2010). Duygusal Öz-Yeterlik Ölçeğinin Türkçeye uyarlanarak tek ve dört faktörlü yapısının psikometrik özelliklerinin güncellenmesi. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 28, 71-95.
- Ünal, V., Yıldız, M. (2017). Üniversite gençliğinin engellilere yönelik tutumlarının incelenmesi: Sivas örneği. International Journal of Social Science, 57, 341-358. Doi:10.9761/Jass7010
- Velonaki VS, Kampouroglou G, Velonaki M, Dimakopoulou K, Sourtzi P, Kalokerinou A. (2015). Nurses' knowledge, attitudes and behavior toward deaf patients. disability and health journal, 8(1), 109-17.
- Yelpaze, İ., Türküm, A.S. (2018). Engellilere Yönelik Çok Boyutlu Tutum Ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 8(14), 167-187. Doi: 10.26466/opus.377906
- Yılmaz, İ., Kahraman, A.B. (2023). İşitme engelli bireyler ile ailelerinin gündelik yaşam sorunlarının ve stratejilerinin incelenmesi. Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 3 (1), 29-47.